

Risken för att en förälder trots kontaktförbud söker upp den andre föräldern och de eventuella negativa konsekvenser detta skulle kunna få för de hos denne bosatta barnen har inte ansetts vara ett sådant förhållande i hemmet som är grund för vård enligt LVU (jfr HFD 2014 ref. 23).

Lagrum:

1 § andra stycket, 2 och 14 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

L.N. och H.L. har två gemensamma barn, F. (född 2007) och C. (född 2009). Efter en händelse som inträffade i april 2013 lämnade L.N. tillsammans med barnen familjens gemensamma hem i Falun och flyttade till Umeå. Samma månad meddelades H.L. kontaktförbud i förhållande till L.N. I september 2013 beslutade Falu tingsrätt att barnen tills vidare skulle bo tillsammans med L.N. och ha rätt till skyddat umgänge med H.L. Han dömdes senare för ringa misshandel av L.N. Skatteverket medgav L.N. och barnen kvarskrivning på den gamla folkbokföringsorten. – Ordföranden i *socialnämnden i Umeå kommun* beslutade den 13 februari 2014 att omedelbart omhänderta F. och C. enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Samtidigt beslutades med stöd av 14 § att barnens vistelseort inte fick röjas. Beslutet fattades på grund av en underrättelse från socialförvaltningen i Falun om att H.L. skulle ha uttalat att han hade rätt att hämta barnen när han ville och att han hade för avsikt att göra det. Socialnämnden underställde Förvaltningsrätten i Umeå besluten om omedelbart omhändertagande. Förvaltningsrätten fastställde besluten den 25 februari 2014.

Socialnämnden ansökte därefter om att barnen skulle beredas vård enligt 1 § andra stycket och 2 § LVU och angav som skäl att barnen behövde stöd och skydd då det fanns en påtaglig risk att deras hälsa och utveckling kunde skadas genom det våld som fadern utsatt modern för och risken för att han kunde komma att skada henne allvarligt.

H.L. motsatte sig bifall till ansökan.

L.N. och *barnens ställföreträdare* medgav bifall till ansökan.

Förvaltningsrätten höll muntlig förhandling inom stängda dörrar.

Förvaltningsrätten i Umeå (2014-04-04, ordförande Persson Munther samt nämndemannen *Rasmusson*) yttrade efter att ha redogjort för tillämpliga bestämmelser och utredningen i målet: – *Skälen för avgörandet* – Frågan i målet är om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att de två barnens hälsa eller utveckling skadas. Det ska härvid beaktas att LVU är en skyddslagstiftning som utgår från vad som är bäst för barnet. Det avgörande för bedömningen är barnets behov av skydd och stöd och det

krävs inte att förhållandena i hemmet är påvisade med samma höga beviskrav som i brottmål för att tvångsvård enligt LVU ska kunna tillämpas. – Med uttrycket i hemmet i 2 § LVU avses både föräldrahemmet och annat hem där barnet stadigvarande vistas (prop. 1989/90:28 s. 108). Begreppet i hemmet får även anses ha en abstrakt betydelse. Det kan sålunda avse inte bara bostaden utan alla de situationer då den unge direkt eller indirekt står under vårdnadshavarens eller annan fostrares inflytande. – Socialnämnden har anfört att det finns en påtaglig risk att de två barnens hälsa och utveckling kan skadas genom det våld som H.L. utsatt barnens mor för och även risken att han kommer att skada henne allvarligt samt att barnen med hänsyn till detta behöver stöd och skydd. Socialnämnden har även gjort gällande att H.L. brister i omsorgen om barnen och att modern inte förmår skydda barnen mot detta. Vidare anförs att det finns en risk för att han tar med sig barnen utöver den rätt till umgänge som han har. – Inledningsvis kan noteras från utredningen att H.L. har haft ett drogmissbruk som han behandlats för och det finns visst stöd för att missbruket fortsatt även efter det att han genomgick behandling 2005. Det finns dock inga förstahandsuppgifter om han haft något missbruk under det senaste året. H.L. har även sedan lång tid haft en psykisk ohälsa som han uppbär sjukersättning för. – H.L. och modern till de två barnen har lämnat helt olika uppgifter om förhållandena i hemmet när de levde som en familj. H.L. är dömd för ringa misshandel mot barnens mor vid ett tillfälle i april 2013 som barnen bevittnade och har därutöver vidgått att han tilldelat henne en örfil vid ett tillfälle för ett par år sedan. H.L. var vid tillfället i april 2013 alkoholpåverkad. H.L. åtalades även för att ha utsatt modern för olaga hot vid det aktuella tillfället och under drygt ett och ett halvt års tid före tillfället. Åtalet för olaga hot ogillades av hovrätten då det inte kunde anses ställt utom rimligt tvivel att H.L. gjort sig skyldig till sådant brott. Det kan noteras att både tingsrätten och hovrätten i brottmålet ansåg att barnens mor var mer trovärdig än H.L. Det kan också noteras att såväl tingsrätten som hovrätten förklarade att fyra knogjärn som H.L. haft i den gemensamma bostaden skulle förverkas. Efter händelsen i april 2013 valde modern att lämna hemmet med de två barnen och de lever med skyddade personuppgifter. Vidare finns också ett kontaktförbud sedan april 2013. Falu tingsrätt, som i februari 2014 prövade ett överklagande av förlängt kontaktförbud, delade åklagarens uppfattning att det finns en fortsatt risk att H.L. kan komma att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera barnens mor. – Enligt förvaltningsrättens mening finns det tillförlitliga uppgifter från barnens mor och av utredningen i övrigt om att det varit otrygga och uppslitande förhållanden i hemmet som måste ha påverkat barnen. Barnen lever dock inte längre i det hemmet. Det pågår en vårdnadsprocess mellan föräldrarna och enligt ett interimistiskt beslut från Falu tingsrätt i september 2013 ska barnen bo tillsammans med sin mor och ha umgänge med H.L. en gång i månaden, och att umgänget t.o.m. mars 2014 skulle ske med umgängesstöd. Umgänget ska därefter övergå till att ske utan umgängesstöd enligt beslutets lydelse men båda föräldrarna har uppgett att detta inte är aktuellt utan att diskussioner nu förs om det fortsatta umgänget mellan H.L. och barnen. – Vad gäller vad socialnämnden anfört om risken för att H.L. tar med sig barnen utöver den rätt till umgänge som han har så bör beaktas att även om H.L. uttalat något om

att han har rätt att hämta barnen och att han ska göra det så har detta inte skett vid de umgängestillfällen som har ägt rum och utifrån att det vid förhandlingen framkommit att parterna diskuterat umgängets framtida utformning så är det tveksamt om det föreligger en konkret risk i detta avseende. – Frågan om ena föräldern tar sig rätt med barnen utöver vad som framgår av en dom eller ett beslut om vårdnad och umgänge är inte heller primärt en fråga som ska lösas med stöd av LVU. Om något sådant skulle hända är det i första hand något som kan lösas med de regler som finns i 21 kap. föräldrabalken. Vidare bör beaktas att det inte framkommit att barnen skulle fara illa av att vara med H.L. i avvaktan på ett återförande. Förvaltningsrätten anser att utifrån vad som framkommit kan det inte sägas föreligga någon brist i omsorgen om barnen eller något annat förhållande i hemmet som kan utgöra grund för vård enligt LVU i detta avseende. – Förvaltningsrätten ska härfter pröva om det föreligger en risk för att H.L. utsätter barnen för psykisk misshandel genom att söka upp modern och barnen och agera mot modern på ett sådant sätt att barnen tar psykisk skada. – I utredningen och vid förhandlingen har socialnämnden uppgett att polisen gjort en riskbedömning som säger att det är en medelhög risk för att H.L. ska skada modern. I utredningen framkommer lite olika uppgifter kring denna riskbedömning och det är fortfarande oklart i vilket sammanhang och hur riskbedömningen gjorts. Det är därför vanskligt att lägga dessa uppgifter till grund för bedömningen av hur stor risken är för att modern utsätts för ytterligare brott av H.L. Det befintliga kontaktförbudet innebär dock att det gjorts en bedömning av risken för att H.L. ska begå brott mot, förfölja eller trakassera modern. Kontaktförbudet i sig och det förhållandet att modern och barnen har skyddade personuppgifter talar dock i motsatt riktning. – Det har inte framkommit något som visar att H.L. försökt kontakta modern utan anledningen att han fick vetskap om hennes bostadsområde var en koppling från ett konto till hans e-postadress. Att H.L. under en längre tid vistats på samma ort som hans mor och bror bor kan inte tala i någon annan riktning. De uppgifter som H.L:s bror lämnat talar vidare i någon mån mot att H.L. försökt kontakta modern. – Slutligen bör beaktas att i den vårdnads-, boende- och umgängesutredning som socialtjänsten i Falun gjort så har de inte ansett att ett umgänge mellan H.L. och barnen är problematiskt utifrån andra omständigheter än de skyddade personuppgifterna samt det kontaktförbud som råder. Utifrån vad som framkommit är det således inte visat med tillräcklig hög grad av sannolikhet att det finns en risk för att H.L. ska söka upp modern och barnen och utsätta modern för våld i barnens närvaro. – Sammantaget finner förvaltningsrätten inte att H.L. riskerar att utsätta barnen för psykisk misshandel eller att det föreligger sådana brister i omsorgen som krävs för att barnen ska beredas vård med stöd av LVU. Socialnämndens ansökan ska således avslås. – Förvaltningsrätten erinrar om att det omedelbara omhändertagandet härmed upphört enligt 9 § första stycket 2 LVU. – Förvaltningsrätten avslår socialnämndens ansökan.

(sekretessförordnande)

Nämndemännen *Rolfs* och *Georgsson* var av skiljaktig mening och anförde följande. Vi anser att F. och C. ska beredas vård enligt 1 § andra stycket och 2 § LVU och att beslutet om vård ska gälla

omedelbart. – – – Socialtjänsten har i sin utredning och vid förhandlingen redogjort för att polisen gjort en riskbedömning som säger att det finns en risk för att H.L. ska skada modern. Även om uttrycken varierar och socialnämnden inte närmare kunnat redovisa omständigheterna kring denna bedömning anser vi att bedömningen är tillräckligt stark för att läggas till grund för bedömningen i målet. Till detta kommer att det genom det aktuella kontaktförbudet bedömts föreligga en risk för att H.L. ska begå brott mot, förfölja eller trakassera modern. – Enligt förvaltningsrättens mening finns det tillförlitliga uppgifter från barnens mor och av utredningen i övrigt om att det varit otrygga och uppslitande förhållanden i hemmet som måste ha påverkat barnen. Även om barnen inte längre bor tillsammans med H.L. så finns det ett umgänge som är reglerat av tingsrätten och H.L. har, såvitt framgår, till socialtjänsten vid ett tillfälle i februari 2014 uttryckt att han har rätt att hämta barnen när han vill och att han har för avsikt att göra detta. Han har också haft kännedom om i vilket område modern och barnen befunnit sig. H.L. förnekar att skulle ha haft för avsikt att hämta barnen och uppger att det blivit ett missförstånd. Även om det skulle vara så och att det inte finns en risk att H.L. ska hämta barnen kan det mot bakgrund av utredningen i målet inte uteslutas att det finns en risk att han kan söka upp barnens mor och utsätta henne för skada. På grund av detta förhållande finns en påtaglig risk för att barnens hälsa och utveckling skadas. Det finns anledning att utgå från att barnens mor inte klarar av att ge barnen det skydd och stöd som behövs. Barnen är därför i behov av vård som inte kan tillgodoses på något annat sätt än genom att deras kontakter med H.L. kan kontrolleras och vid behov regleras. Vård enligt LVU är därför nödvändig för att barnens skyddsbehov ska kunna säkerställas. Socialnämndens ansökan ska således bifallas.

Socialnämnden, L.N. och barnens ställföreträdare överklagade förvaltningsrättens dom och yrkade att kammarrätten, med ändring av domen, skulle bifalla ansökan om att barnen F. och C. skulle beredas vård med stöd av LVU.

H.L. bestred bifall till överklagandet.

Kammarrätten höll muntlig förhandling inom stängda dörrar och beslutade den 15 april 2014 att barnen F. och C. skulle omedelbart omhändertas enligt 6 § LVU.

Kammarrätten i Sundsvall (2014-08-27, Lowén, Ärlebrant, referent, Gilbert samt nämndemännen Meltin Westerlund och Andreasson) yttrade, efter att redogjort för utredningen i målet: – Kammarrättens bedömning – LVU är en lagstiftning som syftar till att skydda barn och ungdomar mot sådana missförhållanden i hemmiljön som kan medföra skador för de unga. Vid ingripande enligt denna skyddslagstiftning, där således den unges behov av skydd är det primära, kan kravet på bevisning rörande påstådda missförhållanden inte ställas lika högt som

när det gäller att i motsvarande situation fälla någon till ansvar för en brottslig gärning. – Enligt de uppgifter barnens mor lämnat har H.L. utsatt henne och barnen för upprepat våld och hot om våld i hemmet. Det står enligt kammarrättens mening klart att dessa uppgifter, om de lämnats oemotsagda, hade varit grund för vård enligt LVU. En fråga i målet är därför om de invändningar som H.L. har gjort i målet rubbar tilltron till uppgifterna eller av annan anledning medför att dessa inte ska föranleda något ingripande. – Såsom förvaltningsrätten anfört bör i sammanhanget noteras att de allmänna domstolarna funnit barnens mor mer trovärdig än H.L., att barnen och deras mor lever med skyddade personuppgifter samt att H.L. fortfarande är belagd med kontaktförbud. Kammarrätten finner också att vissa påståenden av H.L. förefaller tillrättalagda och oförenliga med andra uppgifter i målet. Sammantaget gör även kammarrätten den bedömningen att barnens mor får anses mer trovärdig än H.L. vad gäller hur förhållandena varit i det gemensamma hemmet. Mot denna bakgrund och på de skäl förvaltningsrätten anfört i övrigt finner även kammarrätten att utredningen ger stöd för att det varit otrygga och uppslitande förhållanden i hemmet som måste ha påverkat barnen. Frågan i målet är då om barnen fortfarande riskerar att utsättas för sådana förhållanden. – Av utredningen i målet framgår inget annat än att H.L. inte försökt kontakta barnens mor sedan separationen i april 2013. Kammarrätten finner dock inte skäl att betvivla socialtjänsten i Faluns uppgifter om att han till handläggare i februari 2014 uttryckt att han har rätt att hämta barnen och att han hade för avsikt att göra det. Visserligen är den akuta risken för att barnen skulle utsättas för t.ex. allvarligt hot om våld gentemot modern minskad genom beslutet om kontaktförbud och eftersom barnens vistelseort är hemlig. Att det måste föreligga konkreta omständigheter som talar för att en risk för skada föreligger innebär dock inte att det måste vara fråga om pågående missförhållanden. Beslutet om hemlighållande av barnens – och därmed även barnens mors – vistelseort är fattat med stöd av LVU och upphör att gälla så snart vård enligt LVU inte föreligger. Det måste beaktas att ett beslut om kontaktförbud upphör efter relativt kort tid. Frågan är om det då föreligger en påtaglig risk för att barnen kan komma att utsättas för sådana förhållanden som kan utgöra grund för LVU. I denna del kan jämförelse göras med vad som uttalats i förarbetena om riskbedömningen vid beslut om kontaktförbud i samband med frigivning från fängelse (prop. 1987/88:137 s. 19). Vid bedömningen av om barnen riskerar att utsättas för sådana missförhållanden som nu är aktuella måste dessutom bl.a. följande beaktas. Kammarrätten har funnit det i tillräcklig grad utrett att H.L. utsatt barnens mor för bl.a. upprepade hot om allvarligt våld under en längre tid i närvaro av barnen. Han har haft och har fortfarande kontaktförbud, vilket innebär att åklagare så sent som i juni 2014 funnit att det föreligger en risk för att han skulle komma att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt trakassera barnens mor. H.L. har tidigare dömts för bl.a. olaga hot, övergrepp i rättssak och flera fall av misshandel samt belagts med besöksförbud. Han har haft missbruksproblem och lidit av långvarig psykisk ohälsa. Vid en sammantagen bedömning finner kammarrätten att det finns sådana missförhållanden i hemmet som utgör en påtaglig risk för att barnens hälsa och utveckling skadas. Med hänsyn härtill och då behövlig vård inte kan ges med H.L:s samtycke, ska barnen beredas vård med stöd av LVU. Överklagandena ska därför bifallas. –

Kammarrätten ändrar förvaltningsrättens dom och förordnar att barnen F. och C. ska beredas vård med stöd av 1 § andra stycket och 2 § LVU. Domen gäller i denna del omedelbart.

(sekretessförordnande)

H.L. överklagade kammarrättens dom och yrkade att Högsta förvaltningsdomstolen med ändring av domen skulle lämna socialnämndens ansökningar om vård utan bifall. Han anförde bl.a. följande. Det saknas rättsliga förutsättningar för vård enligt LVU eftersom det inte föreligger sådana missförhållanden i hemmet som utgör en påtaglig risk för att barnens hälsa och utveckling skadas. Kammarrätten har gjort en anmärkningsvärd bedömning avseende risken för att han ska utsätta barnen för psykisk misshandel genom att söka upp modern och barnen samt agera på ett sådant sätt mot modern att barnen lider psykisk skada. Han har under lång tid känt till i vilket bostadsområde som L.N. och barnen varit bosatta men har inte sökt upp dem. Han har inte heller vid de omgångstillfällen som ägt rum gjort några försök att ta med sig barnen.

Socialnämnden bestred ändring och anförde att det fanns en fortsatt påtaglig risk att både F:s och C:s hälsa och utveckling allvarligt kunde komma att skadas på grund av risken att H.L. söker upp dem och L.N. samt utsätter henne för skadligt våld.

L.N. och barnens ställföreträdare bestred ändring av kammarrättens dom.

Högsta förvaltningsdomstolen (2015-05-28, Jermsten, Almgren, Knutsson, Bull, Classon) yttrade:

Skälen för avgörandet

Rättslig reglering m.m.

Enligt 1 § andra stycket LVU ska den som är under 18 år beredas vård enligt lagen om någon av de situationer som anges i bl.a. 2 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv. Vård ska enligt 2 § beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

Av förarbetena till LVU framgår att hänvisningen till ”något annat förhållande i hemmet” i 2 § har gjorts för att täcka alla de situationer i hemmet som kan medföra att det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Uttrycket avser bl.a. fall då missförhållandena i hemmet inte i första hand beror på vårdnadshavaren själv utan t.ex. på en sambo till denne, när en förälder inte alls knyter an till sitt barn eller där föräldern lever i en sjuklig symbios med barnet.

Med ”hemmet” menas både föräldrahemmet och annat hem där den unge stadigvarande vistas men det har också en abstrakt betydelse. Hemmet kan alltså avse inte bara bostaden utan alla de situationer då barnet direkt eller indirekt står under vårdnadshavarens eller annan fostrares inflytande (prop. 1989/90:28 s. 65 och 108).

Högsta förvaltningsdomstolen har i HFD 2014 ref. 23 uttalat att skriftliga hot mot en vårdnadshavare inte är att anse som ett sådant förhållande i hemmet som är grund för vård enligt LVU. I domen framhålls att det finns andra regler till skydd för personer som är utsatta för hot.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Det omedelbara omhändertagandet av F. och C. i februari 2014 föranleddes av den underrättelse som socialnämnden fått från socialförvaltningen i Falun om att H.L. uttalat att han hade för avsikt att hämta barnen. Vid denna tidpunkt var H.L. och L.N. separerade sedan april 2013. Barnen bodde tillsammans med L.N. och de hade rätt att träffa fadern med umgängesstöd. Det umgänge som kom till stånd fungerade bra och ansågs vara förenligt med barnens bästa.

Av utredningen i målet framgår vidare att L.N. kände oro för sin egen säkerhet. Socialnämnden bedömde att det fanns skäl att hemlighålla hennes och barnens adress för H.L. I samband med det omedelbara omhändertagandet beslutade därför nämnden med stöd av 14 § LVU att barnens vistelseort inte fick röjas. Kammarrätten synes ha fäst vikt vid att ett beslut om vård enligt LVU var en nödvändig förutsättning för att upprätthålla detta beslut. Bestämmelsen i 14 § förutsätter dock att det finns ett vårdbehov och är närmast tänkt för situationer där vården kan äventyras av att föräldrarna träffar barnet (se prop. 1979:80:1 del A s. 601 f. och prop. 1989/90:28 s. 74).

Risken för att H.L. skulle söka upp L.N. och de eventuella negativa konsekvenser detta skulle kunna få för F. och C. kan enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening inte anses utgöra ett sådant förhållande i hemmet som avses i 2 § LVU (jfr HFD 2014 ref. 23). Det fanns därmed inget vårdbehov. Kammarrätten borde därför inte ha berett F. och C. vård enligt LVU.

Individ- och familjenämnden har den 2 mars 2015 beslutat att vården enligt LVU av F. och C. ska upphöra. Målet ska därför avskrivas från vidare handläggning.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avskriver målet från vidare handläggning.

(sekretessförordnande)

Mål nr 4880-14, föredragande Katarina Sjöberg